

Особливості організації оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України

Peculiarities of the organization of operational and service activities of the State Border Guard Service of Ukraine

Василь Серватюк * A

* **Corresponding author:** д. військ. н., професор, e-mail: servatiuk1@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6444-1425

Денис Захарчук B

к. військ. н., доцент, e-mail: den_zachar@i.ua, ORCID: 0000-0001-6051-305X

Сергій Каштелян B

к. військ. н., доцент, e-mail: sergijkastelan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8806-1232

Roman Shevtsov * A

* **Corresponding author:** Dr of military Sciences, Professor, e-mail: servatiuk1@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6444-1425

Denis Zakharchuk B

candidate of military sciences, associate professor, e-mail: den_zachar@i.ua, ORCID: 0000-0001-6051-305X

Sergii Kastelan B

candidate of military sciences, associate professor, e-mail: sergijkastelan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8806-1232

^A Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ, Україна

^B Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

^A National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv, Ukraine

^B National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, Ukraine

Received: December 27, 2022 | Revised: February 15, 2023 | Accepted: February 28, 2023

DOI: 10.33445/sds.2023.13.1.3

Мета роботи: надати рекомендації щодо застосування сил та засобів Державної прикордонної служби України в нових умовах.

Метод дослідження: в основу рекомендацій покладено аналітичний метод, що базується на аналізі стану Державної прикордонної служби України відповідно до сучасних умов.

Результати дослідження: надано рекомендації органам управління Державної прикордонної служби України щодо формування нових сил та засобів, порядку їх застосування спільно із іншими складовими сектору безпеки та оборони.

Теоретична цінність дослідження: рекомендації дозволяють з достатньою адекватністю представити найбільш суттєві сторони процесу роботи органів управління під час планування оперативно-службової діяльності та забезпечити раціональну послідовність виконання управлінських процедур.

Оригінальність/Цінність дослідження: новизна рекомендацій полягає у приведенні частин та підрозділів до єдиної структури, яка є сумісною із іншими складовими сектору безпеки і оборони, що дозволить підвищити якість виконання завдань у прикордонні.

Майбутні дослідження: у ході подальших досліджень доцільно удосконалити моделі дій сил і засобів Державної прикордонної служби України під час ведення стабілізаційної операції та оборонної операції.

Тип статті: теоретична.

Purpose: provide recommendations on the use of forces and means of the State Border Service of Ukraine in new conditions.

Method (only for empirical papers): the recommendations are based on an analytical method based on the analysis of the state of the State Border Guard Service of Ukraine in accordance with modern conditions.

Findings: recommendations were made to the management bodies of the State Border Service of Ukraine regarding the formation of new forces and means, the order of their use together with other components of the security and defense sector.

Theoretical implications (if applicable): the recommendations allow with sufficient adequacy to present the most essential aspects of the work process of management bodies during the planning of operational and service activities and to ensure a rational sequence of management procedures.

Originality/Value: the novelty of the recommendations is to bring units and subdivisions to a single structure that is compatible with other components of the security and defense sector, which will allow to improve the quality of the performance of tasks in the border areas.

Future research: in the course of further research, it is expedient to improve the models of actions of forces and means of the State Border Service of Ukraine during the stabilization operation and defense operation.

Paper type: theoretical.

Ключові слова: сили та засоби; спроможності; оперативно-службова діяльність; планування; Державна прикордонна служба України.

Key words: forces and means; capabilities; operational service activity; planning; State Border Guard Service of Ukraine.

1. Вступ

Підрозділи Державної прикордонної служби України (ДПСУ) виконують завдання на деокупованих ділянках державного кордону у складі сил оборони. 10 квітня 2022 року підрозділи 5, 105 та 9 прикордонних загонів вийшли на свої ділянки відповідальності та

приступили до виконання завдань із їх охорони та оборони в межах Сумської, Чернігівської та Київської областей.

У вересні 2022 року внаслідок контрнаступальної операції ЗСУ на Харківському напрямку було звільнено території вздовж державного кордону в межах Харківської області ще близько 245 км.

На сьогодні відновлено контроль на 1446,6 км українсько-російського та українсько-білоруського державного кордону. Залишається окупованим 922,5 км сухопутного кордону з РФ в межах Донецької, Луганської та частини Харківської (17 км) областей.

Станом на 24 лютого 2022 року охорону державного кордону на зазначеній ділянці кордону здійснювали 123 прикордонні підрозділи. Протяжність ділянок відповідальності підрозділів охорони кордону складала 35-50 км на суходолі та 40-80 км на морському узбережжі та в цілому дозволяло ефективно виконувати завдання в умовах мирного часу.

2. Теоретичні основи дослідження

Застосуванню сил і засобів як прикордонного відомства так і інших складових Сил безпеки і оборони присвячено низку робіт. Так, автором (Івашков, 2017) на підставі загальних режимів функціонування ДПСУ визначено завдання та побудовано модель дій сил і засобів ДПСУ в період ускладнення воєнно-політичної обстановки та загрозовий період. Авторами (Шамко та інші, 2017) приділяється постійна увага розвитку нових форм дій і способів застосування угруповань ПС. Застосування частин та підрозділів ДПСУ у територіальній обороні детально висвітлено у науковій праці (Мисик, 2017). Систему принципів створення угруповань військ (сил) Національної гвардії України досліджували (Бабков та інші, 2015). Новітні підходи до стратегічного планування розвитку сил безпеки і оборони на основі спроможностей висвітлено (Саганюк, Павліковський, 2017). Застосування сил та засобів в умовах сучасної збройної агресії не досліджувались.

3. Постановка проблеми

При зміні умов суттєво зростає перелік та зміст основних завдань підрозділів та органів охорони державного кордону. Нових форм та методів набуває оперативно-службова діяльність ДПСУ, що зумовлює швидке та адекватне реагування на зміни. Набутий досвід ведення бойових дій покладається в основу змін щодо порядку застосування та переформатування структури в цілому.

4. Результати

Напад РФ змінив вимоги до охорони державного кордону. З урахуванням умов обстановки, що складається на де окупованих ділянках українсько-російського та українсько-білоруського державного кордону основними загрозами протягом тривалого часу будуть залишатися:

- військова агресія з боку РФ у тому числі з території РФ здійснення озброєних та інших провокацій;
- обстріли територій українського прикордоння;
- активна робота диверсійно-розвідувальних груп та використання гібридного впливу РФ з метою дестабілізації соціально-політичної та економічної обстановки у нашому прикордонні;
- масове застосування противником засобів РЕР, РЕБ та безпілотної авіації у тому числі ударної;
- порушення державного кордону громадянами у зв'язку із відсутністю прикордонного руху;

- відсутність (невиконання) міжнародних договорів з питань дотримання режиму державного кордону та інших.

На сьогоднішній день прикордонні загони та ЗМО на кордоні з рф та рб, Молдовою та ті, які здійснюють охорону морського узбережжя передані в оперативне підпорядкування органам військового управління.

Виконання завдань цими органами ДПСУ здійснюється відповідно до затверджених командувачами угруповань військ рішень з визначених місць дислокації (основних, запасних, тимчасових).

Запропоновано 2 основних варіанти застосування органів та підрозділів ДПСУ у складі сил оборони на деокупованих ділянках.

Варіант 1. Під час ведення стабілізаційної операції (прикордонні загони знаходяться в оперативному підпорядкуванні командувачів (командирів) відповідних угруповань військ сил оборони) – охорона кордону здійснюється в межах визначених ділянок відповідальності штатними та приданими підрозділами у взаємодії із силами та засобами підрозділів ЗСУ, НГУ, Сил ТрО та інших складових сил безпеки і сил оборони).

У цьому випадку відповідальність за організацію охорони державного кордону покладено на начальника прикордонного загону, а безпосередню відповідальність за охорону державного кордону – на начальника підрозділу охорони кордону в межах ділянки його відповідальності.

Органи (підрозділи) охорони державного кордону виконують такі основні завдання:

- спостереження (прослуховування) за державним кордоном суміжною територією, визначеними об'єктами та окремими ділянками в тилу;
- організації вогневих засідок на ймовірних напрямках дій розвідувальних сил (підрозділів) та ДРГ противника;
- обстеження важкодоступних та малозаселених районів, а також окремо визначених ділянок місцевості;
- контроль за дотриманням прикордонного режиму та додаткових режимних обмежень в межах прикордонної смуги;
- опитування та інформаційно-роз'яснювальна робота з місцевими мешканцями;
- обладнання вогневих позицій та опорних пунктів за замислом військового командування для участі в оборонній операції.

Приймають участь у:

- прикритті державного кордону (з підготовлених вогневих позицій) за замислом військового командування у взаємодії з підрозділами ЗСУ, НГУ, ТрО для відбиття нападу противника, забезпечення сприятливих умов розгортання військ і ведення ними бойових дій, запобігання переходу через державний кордон ДРГ противника та НЗФ;

- пошуку та ліквідації ворожих ДРГ у взаємодії з підрозділами ЗСУ, НГУ, ТрО під загальним керівництвом військового начальника;

- проведенні контрольно-обмежувальних заходів шляхом виставлення блокпостів в районах населених пунктів на основних шляхах та перехрестях доріг спільно з Національною поліцією, ЗСУ, НГУ, а також патрулювання найбільш загрозливих районів (ділянок) місцевості в межах прикордонної смуги на автомобільній та броньованій техніці.

Варіант 2. Під час ведення оборонної операції (підрозділи органів охорони державного кордону переходять в оперативне підпорядкування командирам визначених бригад або батальйонів ЗСУ, НГУ у порядку визначеному командувачем (командиром) угруповання військ (сил) здійснюється переміщення підпорядкованих сил і засобів та зайняття визначених позицій, опорних пунктів (призначених районів та інших районів виконання завдань)).

Управління органами (підрозділами) охорони державного кордону здійснюється за замислом керівника, якому вони підпорядковані.

Основними завданнями при цьому є:

- участь в обороні окремих населених пунктів і прикриття важкодоступних для противника ділянок місцевості на другорядних напрямках (які не є танконебезпечними);
- ведення військової розвідки, у тому числі з використанням БпАК;
- участь у боротьбі з ДРГ, десантами противника та НЗФ у складі протидиверсійних (протидесантних) резервів;
- улаштування вогневих засідок;
- охорона тилових районів угруповань військ (сил) та військових частин з їх складу;
- участь у заходах із забезпечення безпеки військ (імітації, демонстративних діях) та підтримання правового режиму воєнного стану.

Взаємодію прикордонних загонів та прикордонних комендатур швидкого реагування, які прибули на посилення організовану через оперативні групи на оперативних командних пунктах органів військового управління, яким вони підпорядковані.

Враховуючи набутий за місяці війни набутий досвід та основні загрози, які слід очікувати в ході ведення бойових дій у післявоєнний період можна констатувати той факт, що за таких умов суттєво зростає перелік та зміст основних завдань підрозділів та органів охорони державного кордону ДПСУ, в першу чергу пов'язані із підвищення захищеності державного кордону, створення необхідних моніторингових систем стану державного кордону та важливих державних об'єктів організація їх всебічного захисту, формування та підтримання дієвої моделі протидії впливу спецслужб противника, підвищення розвідувальних можливостей (Братко та інші, 2021).

Це потребуватиме набуття підрозділами та спеціальних спроможностей, збільшення кількості техніки, озброєння, технічних засобів моніторингу обстановки та контролю за ділянками державного кордону, залучення більшої кількості підготовлених спеціалістів.

Виходячи із зазначеного, потребує вирішення питань щодо зміни організаційно-штатної структури підрозділів охорони державного кордону та забезпечення їх сучасними зразками техніки та озброєння.

Виконання завдань з охорони державного кордону пропонується здійснювати прикордонними комендатурами, до складу яких входитимуть основні підрозділи охорони кордону – прикордонні застави.

Побудова охорони державного кордону повинна передбачати та враховувати:

- існуючі загрози та ризики щодо вторгнення на територію України військових груп та банд ДРГ, здійснення провокацій по відношенню до прикордонників та місцевого населення, обстріли території України, інфраструктури населених пунктів та прикордонних підрозділів, спроби захвату людей, техніки тощо;

- виконання завдань з контролю за дотриманням режиму державного кордону та прикордонного режиму;

- спроможності відділу, сусідніх та взаємодіючих підрозділів (наявність, стан сил та засобів, через який час та яку допомогу можуть надати та в яких районах);

- умови місцевості, наявність та характеристику населених пунктів, стратегічних об'єктів, характеристику місцевого населення, стан доріг та можливість їх використання в різні пори року, обладнання ділянки технічними засобами, інженерними спорудами та загородженнями, віддаленість загороджень та рубежів (місць встановлення) лінійних частин технічних засобів від державного кордону;

- погодні умови у різні пори року.

Побудова охорони державного кордону повинна включати:

- систему бойового забезпечення, контрольних і превентивних заходів;

- систему реагування на зміни обстановки;
- систему всебічного забезпечення.

В межах територій, які прилягають до державного кордону з рф та рб облаштувати відповідну інфраструктуру та запровадити режимні обмеження:

- передова лінія прикордонних інженерних споруд;
- основна лінія прикордонних інженерних споруд;
- прикордонна смуга;
- зона з особливим режимом використання повітряного простору;
- прикордонний контрольований район.

Враховуючи завдання військової спрямованості, в основу організацій-штатних структур підрозділів охорони державного кордону покласти принцип ідентичності штатних структур з підрозділами ЗСУ, з метою уніфікації їх використання, як в повсякденній охороні кордону, так і під час ведення бойових дій.

5. Висновки

Таким чином запропонований механізм охорони державного кордону забезпечить адекватність реагування ДПСУ на загрози та доцільне використання наявних сил, засобів та ресурсів. Запропоновані зміни нададуть можливість створення чіткої системи контролю та забезпечать адекватний вплив на обстановку у прикордонні.

У ході подальших досліджень доцільно удосконалити моделі дій сил і засобів ДПСУ під час ведення стабілізаційної операції та оборонної операції.

6. Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

7. Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Івашков Ю. Б. (2017). Модель дій сил і засобів Державної прикордонної служби України в період ускладнення воєнно-політичної обстановки та загрозовий період. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*, 2(60), 116-120. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2017-2-60/116-120>
2. Шамко Є. В., Жарик О. М., Коваль В. В. (2017). Основні особливості застосування Повітряних Сил в сучасних умовах ведення збройної боротьби. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*, (2), 15-18.
3. Мисик А. Б. (2017). Методика роботи органів управління щодо прийняття рішення на

References

1. Ivashkov YU. B. (2017). Model' diy syl i zasobiv Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny v period uskladnennya voyenno-politychnoyi obstanovky ta zahrozlyvyy period. *Zbirnyk naukovykh prats' Tsentru voyenno-stratehichnykh doslidzhen' NUOU imeni Ivana Chernyakhovs'koho*, 2(60), 116-120. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2017-2-60/116-120>
2. Shamko YE. V., Zharyk O. M., Koval' V. V. (2017). Osnovni osoblyvosti zastosuvannya Povitryanykh Syl v suchasnykh umovakh vedennya zbroynoyi borot'by. *Nauka i tekhnika Povitryanykh Syl Zbroynykh Syl Ukrayiny*, (2), 15-18.

- застосування частин та підрозділів Державної прикордонної служби України у територіальній обороні. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*, 2(72), 23–27.
4. Бабков Ю. П., Адамчук М. Н., Бабков А. Ю. (2015). Система принципів створення угруповань військ (сил) Національної гвардії України. *Честь і закон*, 1(52), 8-15.
5. Саганюк, Ф. В., Павліковський, А. К. (2017). Підходи щодо стратегічного планування розвитку спроможностей військ (сил) в секторі безпеки і оборони України. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*, 24-29.
6. Братко, А., Дацков, А., Березюк, В. (2021). Актуальні питання забезпечення планування оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*, 1(6), 64-73. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.5>
7. Братко, А., Мисик, А., & Софіян, Д. (2021). Аналіз науково-методичного апарату планування оперативно-службових дій підрозділів Державної прикордонної служби України. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*, 11(2), 58-69. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.2.6>
3. Mysyk A. B. (2017). *Metodyka roboty orhaniv upravlinnya shchodo pryynyattya rishennya na zastosuvannya chastyn ta pidrozdiliv Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny u terytorial'niy oboroni*. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny*. Seriya : viys'kovi ta tekhnichni nauky, 2(72), 23–27.
4. Babkov YU. P., Adamchuk M. N., Babkov A. YU. (2015). *Systema pryntsyviv stvorennya uhrupovan' viys'k (syl) Natsional'noyi hvardiyi Ukrayiny*. *Chest' i zakon*, 1(52), 8-15.
5. Sahanyuk, F. V., Pavlikovs'kyy, A. K. (2017). *Pidkhody shchodo stratehichnoho planuvannya rozvytku spromozhnostey viys'k (syl) v sektori bezpeky i oborony Ukrayiny*. *Zbirnyk naukovykh prats' Tsentru voyenno-stratehichnykh doslidzhen' NUOU imeni Ivana Chernyakhovs'koho*, 24-29.
6. Bratko, A., Datskov, A., Berezyuk, V. (2021). *Aktual'ni pytannya zabezpechennya planuvannya operatyvno-sluzhbovoyi diyal'nosti Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny*. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*, 11(6), 64-73. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.5>
7. Bratko, A., Mysyk, A., & Sofiyan, D. (2021). *Analiz naukovo-metodychnoho aparatu planuvannya operatyvno-sluzhbovykh diy pidrozdiliv Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny*. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*, 11(2), 58-69. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.2.6>